

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 12 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar bo'yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga
olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi,
70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Turg'unov Sherzod Abduvositovich</i> FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida)	13-19
<i>Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI	20-23
<i>Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich</i> XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOIIY ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR	24-32
<i>Соѳуѳ Паѳнов</i> КАМБАФАЛЛИК ВА УНИ ҚИСҚАРТИРИШ МУАММОЛАРИ	33-42
<i>Abdimov minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL MASALALARNING AYRIM JIHATLARI	43-48
<i>Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI VA KARVONSAROYLARI TARIXI	49-53
<i>Temirova Munira</i> ESKI TERMIZ SIMOBKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR	54-58
<i>Sattorova Shahlo</i> SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI	59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Yazdonova Saxiba Kurbanovna</i> KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI	64-72
<i>Таниев Аҳмаджон Баҳромович</i> ТУРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ	73-82
<i>Ходжаниязов Элбек Сардоревич</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ТУРИЗМ ТРАНСПОРТИ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ТАҲЛИЛИ	83-93
<i>Raximov Baxromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi</i> O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	94-99
<i>Ahmedov Adham Djalolovich</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH	100-105
<i>Ablazov Nurillo Xusanboyevich</i> QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDIDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'LSH SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI	217-221
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Бердиева Мукаррама Анваровна, Чернова Наталья Васильевна</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysulov Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO'K” SIFAT BELGISINING SEMANTIKA XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломовна Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shexroz Abrorovich</i> OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'liqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOIIY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'liqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Mamadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНИЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoirra Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Imomov Nurillo Fayzullayevich

TA'MINLOVCHI TO'LOV – MAJBURIYATLARNI TA'MINLASHNING

YANGI USULI SIFATIDA 407-414

Салаев Нодирбек Сапарбаевич

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИАТИ,

ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 415-431

Ходжиев Юнус Мухитдинович

МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНING ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН

АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ 432-436

Сайдивалиева Хуршида

БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ

МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ

МАСАЛАЛАРИ 437-445

Muqimov Bobur

THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 446-451

Raimova Nargiza Doroyevna, To'uchiyeva Bahora Otabekovna

PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS 452-459

Чориева Хуршидабону Хуррам қизи

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ

ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 460-468

Toshkanov Nurbek Bahriddinovich

UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING

AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI 469-478

Kubaeva Ismigul Farxod qizi

CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE 479-484

Юсупов Ўктамбой Абсаматович

ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ

КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 485-491

Баходирова Сабина Улугбек кизи

РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО

ПОВРЕЖДЕНИЯ 492-503

Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ

ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА

РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 504-508

Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o'g'li

O'ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI 509-520

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich

SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI

VA TAMOIYILLARI 521-531

<i>Urazkulova Anna Vitalyevna</i> OLIIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI	532-537
<i>Qarshieva Dilbar Eshpulatovna</i> ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ	538-542
<i>Ajiyeva Muxabbat Baxtibayevna</i> KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH	543-547
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV	548-556
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE	557-562
<i>Akramova Umeda Salievna</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ	563-574
<i>Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi</i> МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	575-582
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> SHAHMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	583-587
<i>To'xtayev Hasan Toshpo'latovich</i> ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV- PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI	588-591
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	592-599
<i>Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL)	600-607
<i>Madaminova Nargizaxon Jahongir qizi</i> МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ	608-611
<i>Qodirov Xasanboy Oribjonovich</i> RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARIDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	612-618
<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> МАКТАБГАЧА TA'LIMGA XORIY TAJRIBASINI QO'LLASH BO'YICHA MAVJUD TA'LIM TALABLARINING TASNIFI YUZASIDAN TAHLILLAR	619-623

<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG'USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI	624-628
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> JAHON AXBOROT RESURSLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI	629-634
<i>Салиев Улугбек, Салиева Нигора</i> ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ	635-640
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	641-647
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ	648-653
<i>Ахмедова Уктамхон</i> РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ	654-659
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH	660-664
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> МАКТАБГАЧА ВА БОШLANG'ICH TA'LIMDA МАТЕМАТИКА MASHG'ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI	665-670

Received: 30 November 2024

Accepted: 5 December 2024

Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

IMPROVING THE MECHANISMS FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT SPECIALISTS

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich

Pedagogical sciences doctor of Philosophy (PhD)

UsUPEAS head of the department

“Organization and management of the educational process”

E-mail: fazliddin.yaqubov.89@mail.ru

Abstract. In the world education system, there is a growing need for targeted and purposeful application of innovative approaches, modern models of pedagogical and information technologies in the development of professional competence of future specialists. In this regard, it is important to achieve the development of professional competence of specialists in physical education and sports. This article contains opinions on the organization of research related to the comprehensive development of professional competence of specialists in physical education and sports.

Keywords: physical education and sports specialists, practical skills, competence, professional competence, professionalism, innovative approaches, pedagogical and information technologies.

JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich,

Pedagogika fanlari bo'yicha (PhD), dotsent

O'zDJTSU "Ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish"

bo'limi boshlig'i

Annotatsiya. Dunyo ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar, pedagogik va axborot texnologiyalarining zamonaviy modellarini maqsadli hamda manzilli qo'llashga bo'lgan ehtiyoj yanada kuchaymoqda. Bu borada jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga erishish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning kasbiy kompetentligini kompleks rivojlantirish bilan bog'liq tadqiqotlarni tashkil qilish haqida fikr-mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya va sport mutaxassislari, amaliy ko'nikma, malaka, kompetentlik, kasbiy kompetentlik, professionallik, innovatsion yondashuvlar, pedagogik va axborot texnologiyalari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N84>

Kirish. Hozirda dunyo olimlari tomonidan jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassislarning amaliy ko'nikmalari, sohaviy malakalarini oshirishning ilmiy-uslubiy hamda tashkiliy asoslarini takomillashtirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Ushbu tadqiqotlarning muhim jihati shundaki, sport mutaxassislarni tayyorlash hamda aholi orasida

ommaviy sportni rivojlantirishda turli sohalar hamkorligiga e'tibor qaratilmoqda. Natijada, bir tomondan iqtisodiy yuksalish ortmoqda, ikkinchi tarafdin jismoniy tarbiya va sport mutaxassislari dunyoqarashida moddiy manfaatdorlikning asosiy motivga aylanishi yuzaga kelmoqda. Oqibatda, ushbu soha mutaxassislari tor doirada yondashuvchi mutaxassislarga aylanib borishi kuzatilmoqda. Bu esa jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning kasbiy kompetentligini kompleks rivojlantirish bilan bog'liq tadqiqotlarni tashkil qilishni talab qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Bugungi kunda "ta'lim tizimini takomillashtirish, zamonaviy kadrlar tayyorlashga qaratilgan qator ishlar amalga oshirildi. Albatta, bunday e'tibor yaqin kelajakda o'z samarasini beradi. Lekin barcha sohalarida jadal islohotlar olib borilayotgan bir paytda shu sur'atga mos ilg'or kadrlar mamlakatimizga bugun kerak. Hozirgi tizimli o'zgarishlar jarayonida aksariyat mutaxassislarning bunga tayyor emasligi, ularning bilimi, malakasi va ko'nikmasi zamon talabiga javob bermasligi ayon bo'lib qoldi" [1; 2-b.]. Prezidentimizning bu so'zlarida kadrlar, mutaxassislar va ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish mamlakat taraqqiyoti uchun naqadar dolzarb ekanligini ko'rishimiz mumkin. Shundan kelib chiqib, jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoniga professionallik, akmeologik, qadriyatli, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini amaliy yo'nalgan tarzda tatbiq etishning pedagogik tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kasbiy kompetentlik — bu o'z kasbini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar va sifatlar to'plamidir. Kasbiy kompetentlik nafaqat biror sohada zarur bilim va ko'nikmalarni egallashni, balki ularni amaliyotda to'g'ri va samarali tarzda qo'llashni ham anglatadi. Kasbiy kompetentlikning rivojlanishi professional faoliyatda yuqori natijalarga erishish va sifatli xizmatlarni taqdim etish imkonini beradi. Kasbiy kompetentlikni oshirishda o'z-o'zini baholash va doimiy o'zini takomillashtirish muhimdir. Buning uchun mutaxassis o'z faoliyatini tahlil qilib, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, yangi maqsadlar qo'yish va o'rganilgan bilimlarni amaliyotga tatbiq etish kerak.

Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo'nalish bo'yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi.

Shuningdek, kompetensiya mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishni taqozo etadi.

O.A.Bulavenko ta'kidlashicha, "kompetentlikka kasbiy faoliyatning o'ziga xos chizgisi sifatida emas, balki shaxsning turg'un oshirilgan yoki pasaytirilgan faollikda namoyon bo'luvchi holati sifatida qarash kerak" [2; 21-b.]. Bizningcha kompetentlik faqat faol kasbiy faoliyatda namoyon bo'ladi. O'z navbatida A.V.Xutorskoy mutaxassisning kasbiy kompetentligini kasbiy va individual sifatlari majmuasi hamda qaraydi [3; 58-b.]. Bu har qanday soha mutaxassislari faoliyatida namoyon bo'ladi. Xususan, jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning barcha sport turlarida muhim bo'lgan va sportdagi ixtisoslashuvining o'ziga xos jihatlariga qarab turli darajada namoyon bo'ladigan quyidagi kompetentliklari mavjud. Bular:

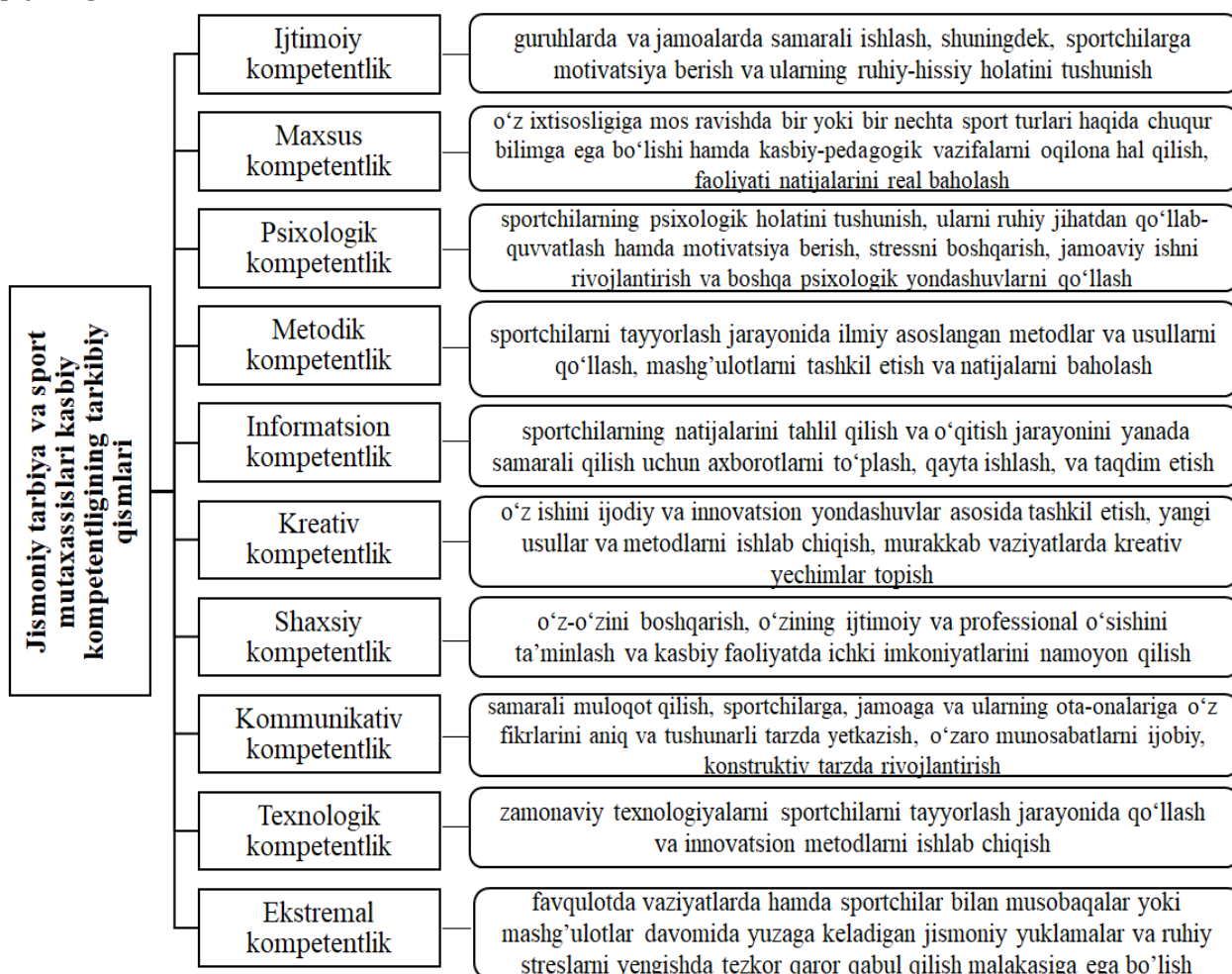
- sport mashg'ulotlari paytida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish qonunlarini bilish;
- mashg'ulotlar jarayonida kuzatishlar va tegishli harakatlarni amalga oshirish natijasida olingan maxsus bilimlarni tezkor qayta ishlash;

- musobaqa paytida turli axborotlarni eslab qolish, yodda saqlash va kerakli holatda ishlata olish;
- qiyin vaziyatlarda tafakkur jarayonlari oqimining tezligi va moslashuvchanligi, tafakkurning mustaqilligi, aqlning kengligi hamda chuqurligi, fikrning izchilligiga tayanib faoliyatni tashkil etish;
- kutilayotgan hodisalarni oldindan sezish bilan harakat qilish va tezkor qaror qabul qilish.

Bundan tashqari jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining kasbiy kompetensiyasi quyidagilarda ham yaqqol namoyon bo'ladi:

- nostandart qarorlar qabul qilish;
- oldin o'zlashtirilmagan usullardan foydalanish;
- o'ziga xos individual uslubni yaratish;
- mashg'ulotlar jarayonida yangi g'oyalarni qo'llash.

Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining kasbiy kompetentligining tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

1-rasm. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining kasbiy kompetentligining tarkibiy qismlari.

“Jismoniy tarbiya va sport sohasida xalqaro standartlarga muvofiq kompleks bilimlarga ega malakali kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilash, sportda ilm-fanni jadal rivojlantirish, yuqori malakali raqobatbardosh trener-o'qituvchilar, mutaxassislar hamda ilmiy xodimlarni tayyorlash jarayonlarini yanada takomillashtirishga qaratilgan keng ko'lamli ishlar amalga

Biz O'zDJTSU da tahsil olayotgan bo'lajak jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun quyidagi mexanizmlarni ishlab chiqdik:

Mexanizm asosi	“Sportda case-study” uslubi	“Sport tafakkuri” uslubi	“Sport semiotikasi” uslubi	“Sinergetik effekt” uslubi
Maqsad	Maxsus va metodik kompetentliklarni rivojlantirish	Ijtimoiy va ekstremal kompetentliklarni rivojlantirish	Kreativ va information kompetentliklarni rivojlantirish	Shaxsiy va kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish
Qo'llanish ob'yekti	Nazariy mashg'ulot jarayoni Amaliy- mashg'ulot jarayoni	Nazariy mashg'ulot jarayoni Amaliy- mashg'ulot jarayoni	Nazariy mashg'ulot jarayoni Amaliy-mashg'ulot jaayoni	Nazariy mashg'ulot jarayoni Amaliy- mashg'ulot jarayoni
Vazifalari	Tahlil qilish Ijodiy fikrlash Jamoaaviy kommunikativlik Yechimni ko'rsatish Mustaqil yondashuv bildirish	Tafakkur tezligi Tafakkur mahsuldorligi Tafakkur originalligi Tafakkur moslashuvchanligi Tezkor qaror qabul qilish	Kreativ fikrlar Amaliy kreativ harakatlar Ijodiy usullar Nostandart yondashuvlar Yangi g'oyalar	Taktik-strategik bilim
O'lchov birligi	daiqiga daiqiga soniya daiqiga soniya marta marta daiqiga mustaqil yondashuv bildirish	daiqiga soniya marta daiqiga soniya marta daiqiga soniya	marta marta soniya	ball ball ball ball

Muhokama. Biz tomonimizdan ishlab chiqilgan ushbu mexanizmlar mazmuni quyidagicha:

1) “Sportda case-study” uslubi asosida maxsus va metodik kompetentliklarni rivojlantirish mexanizmi. Bunda auditoriyada hamda mashg’ulot maydonida o’tilayotgan dars yoki o’rgatilayotgan mashq yuzasidan real va muammoli vaziyat beriladi. Sportchi talabalarning faoliyati quyidagi mezonlar va me’yorlar asosida baholanadi:

a) tahlil qilish (auditoriyada qo’llanildi) daqiqa hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

b) ijodiy fikrlash (auditoriyada qo’llanildi) daqiqa hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

s) jamoaviy kommunikativlikka kirishish (amaliy mashg’ulot maydonida qo’llanildi) soniya hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

d) amaliy yechimni ko’rsatish (amaliy mashg’ulot maydonida qo’llanildi) marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko’p ko’rsatkich asosida aniqlandi.

ye) mustaqil yondashuv bildirish (amaliy mashg’ulot maydonida qo’llanildi) marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko’p ko’rsatkich asosida aniqlandi.

2) “Sport tafakkuri” asosida ijtimoiy va ekstremal kompetentliklarni rivojlantirish mexanizmi. Bunda amaliy mashg’ulot va musobaqa jarayonidagi “real vaziyatni baholash”, “tezkor qaror qabul qilish” ko’nikmalarini rivojlantirish yuzasidan bajarayotgan harakatlari kuzatiladi. Sportchi talabalarning harakati quyidagi mezonlar va me’yorlar asosida baholanadi:

a) tafakkur tezligi (sportchi talabalarda tezlikda to’g’ri, ma’lumotli qarorlarni topish va vaqt yetishmasligida ularni amalga oshirish qobiliyati) auditoriyada soniya hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

b) tafakkur mahsuldorligi (sportchi talabalarning muammoni mustaqil hal qilishi, nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog’lay olish qobiliyati) auditoriyada marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko’p ko’rsatkich asosida aniqlandi.

s) tafakkur originalligi (sportchi talabalarning taktik vaziyatlarda boshqalar uchun g’ayrioddiy, kutilmagan yechimlarni topish qobiliyati) auditoriyada marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko’p ko’rsatkich asosida aniqlandi.

d) tafakkur moslashuvchanligi (sportchi talabalarning rejalashtirilgan harakat rejasini o’zgartirish qobiliyati) auditoriyada daqiqa hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

e) tezkor qaror qabul qilish (sportchi talabalarning ma’lum maqsad yo’lidagi faoliyatni qisqa vaqt davomida tezkorlik bilan amalga oshirish strategiyasi) amaliy-mashg’ulot maydonida soniya hisobida hisoblandi. Natija eng kam ko’rsatkich asosida aniqlandi.

3) “Sport semiotikasi” asosida kreativlik va informatsion kompetentliklarni rivojlantirish mexanizmi. Bunda sportchi talabalar o’quv va amaliy-mashg’ulot davomida sportga oid sport ramzlarini bilish, sport ramzlarining mazmunini tushuntirish, sport ramzlarini amaliyotda qo’llash darajasi hamda o’zlarining sport ixtisosliklariga mos sport ramzini yaratish layoqatlari sinovdan o’tkaziladi. Sportchi talabalarning faoliyati quyidagi mezonlar va me’yorlar asosida baholanadi:

a) kreativ fikrlar (sport ramzlarini bilish) auditoriyada marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko’p ko’rsatkich asosida aniqlandi.

b) amaliy-kreativ harakatlar (sport ramzlarining mazmunini tushuntirish) amaliy-mashg'ulot maydonida marta hisobida hisoblandi.

s) ijodiy uslublar (sport ramzlarini amaliyotda qo'llash darajasi) amaliy-mashg'ulot maydonida marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

d) nostandart yondashuvlar (sport ixtisosliklariga mos sport ramzini tanlash) amaliy-mashg'ulot maydonida marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

e) yangi g'oyalar (sport ixtisosliklariga mos sport ramzini yaratish layoqati) amaliy-mashg'ulot maydonida marta hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

4) "Sinergetik effekt" asosida shaxsiy va kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish mexanizmi. Bunda sportchi talabalarining o'quv va amaliy-mashg'ulotda o'tkazilayotgan jamoaviy o'yinni tashkil qilishdagi bilimi, ko'nikmalari va malakasi bajarayotgan harakatlari orqali aniqlanadi. Sportchi talabalarining faoliyati quyidagi mezonlar va me'yorlar asosida baholanadi:

a) taktik-strategik bilimi ("11≠11" jamoa a'zolarining kuchi umumiy kuchga teng emas) auditoriyada ball hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

b) antiegoizm ko'nikmasi ("1≠10" iste'dodli bir futbolchining o'zi jamoaga teng emas) amaliy-mashg'ulot maydonida ball hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

s) o'yinga xos pozitsiyalarni rivojlantirish ko'nikmasi ("11<(1+1+1+1+1+1+1+1+1+1+1" jamoadagi o'n bir nafar alohida futbolchilarning imkoniyati, birlashgan jamoaning o'n bir nafar futbolchisining imkoniyatidan kam) amaliy-mashg'ulot maydonida ball hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

d) jamoaviy kuch va imkoniyatlarini birlashtirish malakasi ("1+1+1+1+1+1+1+1+1+1+1=15;20;25;35....n" birlashgan o'n bir nafar futbolchilarning natijasi kutilgan natijadan yuqori va yanada yuqori bo'ladi) amaliy-mashg'ulot maydonida ball hisobida hisoblandi. Natija eng ko'p ko'rsatkich asosida aniqlandi.

Natijalar. Biz tomonimizdan ishlab chiqilgan jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari yuzasidan tajriba natijalari tahlili quyidagicha bo'ldi. O'zDJTSU futbol, basketbol, boks ixtisosliklari I-III bosqich talabalarining dars, amaliy-mashg'ulot jarayonlarida pedagogik tajriba o'tkazildi. Masalan, Futbol ixtisosligi 2-bosqich talabalaridan iborat nazorat (an'anaviy) va tajriba (Sportda case-study) guruhlarini sinaluvchilarining maxsus va metodik kompetentliklarini rivojlantirish bo'yicha ko'rsatgan natijalarining pedagogik tajriba davomida o'sishi nazorat guruhida tajriba guruhidagi mos ko'rsatkichlardan pastligi aniqlandi. Xususan, nazorat guruhida eng yuqori o'sish ko'rsatkichi (31,7 %) sinaluvchilarning amaliy yechimni ko'rsatishda, eng quyi o'sish (4,2 %) sinaluvchilarning jamoaviy kommunikativlikka kirishish ko'rsatkichi bo'ldi. Nazorat guruhining o'rtacha o'sish ko'rsatkichi esa (13,38 %) ni tashkil etdi. Tajriba guruhi sinaluvchilarining eng yuqori o'sish ko'rsatkichi "Amaliy yechimni ko'rsatish" (63,6 %) va eng past ko'rsatkichi "jamoaviy kommunikativlikka kirishish" (5,5 %) bo'ldi hamda o'rtacha o'sish ko'rsatkichi (31,38 %) ni tashkil qildi. Futbol ixtisosligi 2-bosqich talabalaridan iborat sinaluvchilarining tajriba guruhi natijalarini nazorat guruhiga nisbatan ustunlik ko'rsatkichi tajriba va nazorat guruhlaridagi ko'rsatkichlarning o'rtacha arifmetik qiymatlarini pedagogik tajriba davomida o'zgarishi studentning kritik qiymatlari asosida statistik ishonchliligini aniqlashda ham kuzatildi.

**Futbol ixtisosligi 2-bosqich nazorat va tajriba guruhlarini sinalluvchilari natijalari
(n=30)**

№	Kasbiy kompetentlik sifatlarini	Guruh	Tajribadan oldin		Tajribadan keyin		O'sish, %	t _{st}	R
			$\bar{x}$	σ	$\bar{x}$	σ			
1.	Tahlil qilish (daqiqqa)	NG	8,57	0,98	8,07	0,69	5,6	2,67	<0,05
		TG	7,58	0,64	6,34	0,59	16,3	7,53	<0,001
2.	Ijodiy fikrlash (daqiqqa)	NG	8,51	0,99	8,10	0,60	4,7	1,94	>0,05
		TG	7,53	1,15	6,05	1,37	19,1	4,53	<0,001
3.	Jamoaviy kommunikativlikka kirishish (soniya)	NG	52,80	3,39	50,57	2,93	4,2	2,73	<0,05
		TG	51,63	2,17	48,80	1,75	5,5	5,56	<0,001
4.	Amaliy yechimni ko'rsatish (ta)	NG	1,77	0,92	2,33	0,68	31,7	2,68	<0,05
		TG	2,20	0,86	3,60	1,22	63,6	5,14	<0,001
5.	Mustaqil yondashuv bildirish (ta)	NG	3,23	0,99	3,90	0,92	20,7	2,72	<0,05
		TG	3,30	1,01	5,03	1,86	52,4	4,48	<0,001
6.	Tezkor qaror qabul qilish (soniya)	NG	7,10	0,84	6,63	0,67	6,6	2,40	<0,05
		TG	7,07	0,97	5,30	1,55	25,0	5,30	<0,001
7.	Shaxsiy mas'uliyat (ball)	NG	57,30	6,79	60,47	6,46	5,5	1,85	>0,05
		TG	57,87	5,28	63,30	4,40	9,4	4,33	<0,001

*Izoh: NG-nazorat guruhi, TG-tajriba guruhi

Nazorat guruhida to'rtta ko'rsatkich: tahlil qilish ($t_{st}=2,67$), jamoaviy kommunikativlikka kirishish ($t_{st}=2,73$), amaliy yechimni ko'rsatish ($t_{st}=2,68$), mustaqil yondashuv bildirish ($t_{st}=2,72$) natijalari pedagogik tajriba davomida ($R<0,05$ ahamiyatlilik darajasida) statistik ishonchli o'zgarganligi aniqlandi. Qolgan bitta ko'rsatkich "Ijodiy fikrlash" ($t_{st}=1,94$) pedagogik tajriba davomidagi o'zgarish statistik ishonchsiz ($R>0,05$) ekanligi kuzatildi. Shu bilan birga, tajriba guruhi sinalluvchilari barcha ko'rsatkichlar bo'yicha ko'rsatgan natijalari o'rtacha arifmetik qiymatlari pedagogik tajriba davomida statistik ishonchli ekanligi aniqlandi: tahlil qilish ($t_{st}=7,53$), ijodiy fikrlash ($t_{st}=4,53$), jamoaviy kommunikativlikka kirishish ($t_{st}=5,56$), amaliy yechimni ko'rsatish ($t_{st}=5,14$), mustaqil yondashuv bildirish ($t_{st}=4,48$) bo'lib, $R<0,001$ statistik ishonchli o'zgarganligi aniqlandi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, mamlakatimiz hayotida ro'y berayotgan tub o'zgarish va islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, avvalo, bozor iqtisodiyoti sharoitida mustahkam bilimga ega, O'zbekistonning bugungi tashqi va ichki siyosati yo'nalishlarini tushunadigan, tahlil eta oladigan yosh va tashabbuskor kadrlarga bog'liq bo'lib qolaveradi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистонга жадал ислохотлар суръатига мос илғор кадрлар керак номли маърусидан. Халқ сўз газетаси 19.12.2018.
2. Булавенко О.А. Профессиональная компетентность современного специалиста экономического профиля: сущностные характеристики // Вестник Брянского государственного университета. 1 (2010): Общая педагогика. Профессиональная педагогика. Психология. Частные методики. - Брянск: РИО БГУ, 2010. - С.21-26.
3. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. № 2. С. 58–64.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2020 йил 3 ноябрдаги “Жисмоний тарбия ва спорт соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва илмий салоҳиятни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4877-сонли қарори.lex.uz.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog'lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).